

نگرش سلسله‌مراتبی به ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی در بین دو نسل والدین و فرزندان

امیر عظیمی دولت‌آبادی

استادیار گروه جامعه‌شناسی پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

aaazimii@yahoo.com

احسان عسگری

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

askariehsan1372@gmail.com

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی سلسله‌مراتبی نگرش والدین و فرزندانشان نسبت به ارزش‌های سیاسی امام خمینی^(۱) به انجام رسیده است. در این رابطه هفت بعد آزادی و نسبت دین بارای مردم، وحدت اسلامی، تکلیف‌گرایی و رابطه آن با نتیجه‌گرایی، استقلال و عدم دخالت بیگانگان، پیوند دین و سیاست، استکبارستیزی و حمایت از گروههای مبارز انقلابی و در نهایت حمایت از محرومین و مستضعفین در سرتاسر جهان به عنوان ارزش‌های سیاسی مهم انقلاب از دیدگاه حضرت امام خمینی^(۲) مورد سنجش قرار گرفته است. سپس داده‌های تحقیق که از بین جوانان ۱۷-۲۵ ساله شهر ایلام به همراه والدینشان به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای جمع‌آوری شده بود، مورد ارزیابی و تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند و در نهایت مشخص گردید که در بین والدین بیشترین میزان نگرش مثبت مربوط به بعد استقلال و بیشترین میزان نگرش منفی مربوط به بعد آزادی و همچنین در بین فرزندان آن‌ها بیشترین میزان نگرش مثبت مربوط به بعد استقلال و بیشترین میزان نگرش منفی مربوط به ابعاد آزادی و پیوند دین و سیاست بوده است.

واژگان کلیدی: ارزش، ارزش سیاسی، امام خمینی^(۳)، انقلاب اسلامی.

بیان مسئله

ارزش‌ها در هر جامعه عناصر کلیدی فرهنگ آن جامعه را تشکیل می‌دهند و راهنمای هادی در انجام کنش‌های اجتماعی به شمار می‌روند. شناخت این ارزش‌ها همواره یکی از مسائل مهم برای اندیشمندان علوم اجتماعی و علوم انسانی بوده است. این ارزش‌ها جهت‌گیری‌های افراد را در جامعه مشخص می‌کنند و بر اساس این ارزش‌هاست که افراد جامعه چیزی را مطلوب یا نامطلوب می‌دانند. از سوی دیگر تغییر این ارزش‌ها باعث تغییر در کنش افراد شده و به تبعیت از آن فرهنگ جامعه نیز دستخوش تغییر می‌شود. هارولد تی تووس^۱ در بخش مطالعه در زمینه ارزش می‌نویسد: ارزش‌های کی از مهم‌ترین و شاید بتوان گفت مهم‌ترین سؤال عصر حاضر است و هر چند مطالعات زیادی در مورد آن صورت پذیرفته، اما هیچ تفاوت عمومی در مورد این که ارزش چیست و ارزش‌ها چگونه معلوم و ثابت می‌شوند به دست نیامده است.

در دهه‌های اخیر مطالعه ارزش اهمیت تازه‌ای یافته است، اما مطالعات و تعاریف ارائه شده نمی‌توانند آن گونه که بایدوشاید روشن‌کننده این مفهوم باشند. نیکلای رشر^۲ در کتاب «تئوری ارزش» به این نکته اشاره می‌کند که «کورت بایر» لیستی از تعاریف گوناگون ارزش را تنظیم کرده و چنین نتیجه گرفته است که نویسنده‌گان از مفهوم ارزش برداشت‌های مختلف داشته و از این واژه استفاده‌های آزاد و گاهی ربط می‌کنند. (محسنيان راد، ۱۳۷۵ و غلامی، ۱۳۸۷).

با توجه به اهمیت موضوع ارزش‌ها در بیشتر رشته‌های علوم انسانی و از جمله جامعه‌شناسی که به تبیین کنش افراد و جهت‌دهی این کنش‌ها می‌پردازد، لازم است معیار مشخصی داشته باشیم تا بتوانیم با آن نظر و میزان پای بندی افراد را نسبت به این ارزش‌ها بسنجیم و مهم‌ترین ابزار برای انجام چنین هدفی ساختن مقیاسی از این ارزش‌ها و هنگاریابی آن در میان افراد یا گروه‌های مختلف اجتماعی است.

با توجه به اهمیت ارزش‌ها و مقیاس سازی آن‌ها آنچه در این پژوهش مورد نظر است، مقیاس سازی ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۴) است.

با توجه به اهمیت این موضوع دلایل زیادی برای پرداختن به اندیشه‌های امام خمینی^(۴) وجود دارد. یکی از مهم‌ترین دلایل پرداختن به چنین موضوعی، توجه

1. Titus.

2. Reshe.

احزاب و گروههای مختلف سیاسی، اجتماعی و عقیدتی به اندیشه‌های امام خمینی^(۴) بعد از رحلت ایشان می‌باشد. هر یک از این گروه‌ها مدعی‌اند که در زمینه‌های پای‌بندی به ارزش‌های مطرح شده از سوی امام خمینی^(۵)، از دیگر گروه‌ها متعهدترند. اما سؤالی که ذهن را به کنکاش وامی دارد این است که چگونه می‌توان به صحت و سقم این ادعاهای پی برد؛ به عبارت دیگر چگونه می‌توان میزان پای‌بندی هر یک از این گروه‌ها را به ارزش‌های مطرح شده توسط امام خمینی^(۶) به دست آورد.

برای پاسخ دادن به این سؤال، باید معیاری مشخص داشته باشیم که اولاً^(۷) ارزش‌های مطرح شده توسط امام خمینی^(۸) را در زمینه مورد تحقیق که در اینجا ارزش‌های سیاسی است، مشخص کند. ثانیاً^(۹) سنجش نظرات و ادعاهای گروه‌ها و افراد مدعی با یک معیار سنجیده شود تا بدین‌وسیله بتوانیم میزان پای‌بندی هر یک از گروه‌ها و احزاب را به دست آوریم. همچنانی با آگاهی از میزان تغییرات در زمینه ارزش‌های مورد نظر می‌توان جهت‌گیری جامعه به سوی ارزش‌های مورد نظر را تا حدودی مشخص کرد و برای هدایت جامعه به سمت ارزش‌های مطرح شده برنامه‌ریزی کرد.

دلیل دیگر برای پرداختن به این موضوع حدس و گمان‌های غلط و نظرات بدون پشتونه علمی است که باعث هدر رفتن هزینه‌های عمومی و ملی می‌شود. برای پرهیز از این داوری‌های ذهنی و شخصی نیاز به سنجش این ارزش‌ها با یک معیار دقیق علمی که مورد قبول صاحب‌نظران و اهل‌فن باشد، داریم. لذا لزوم ساختن مقیاس و سپس سنجش آن در میان افراد، گروه‌ها، اقتضای اجتماعی و احزاب سیاسی ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به سه موضوع اساسی این پژوهش که شامل: «ارزش‌های سیاسی»، «دیدگاه امام خمینی^(۱۰)» و «مقیاس سازی این ارزش‌ها و اعتبار یابی آن» است، تلاش ما در ابتدا برای یافتن (تدوین) یک نظام ارزشی از ارزش‌های سیاسی که امام خمینی^(۱۱) تأکید زیادی روی آن داشته‌اند و سپس بر ساختن معیاری برای سنجش افکار عمومی بر اساس این نظام ارزشی، متمرکز شده است.

بنا بر آنچه گفته شد، هدف اصلی این پژوهش در وهله‌ی اول متمرکز بر کنکاش در آثار امام خمینی^(۱۲) و معرفی نظام ارزش‌های سیاسی ایشان و در وهله‌ی دوم تدوین و ساخت مقیاسی در مورد این ارزش‌هاست و اینکه در پی پاسخ به این سؤال برآییم

سؤالات تحقیق:

که در بین دو نسل والدین و فرزندان هر کدام به ترتیب نسبت به کدامیک از ارزش‌های سیاسی مدنظر امام خمینی^(۴) بیشترین تعلق و پایبندی را دارا هستند.

مبانی نظری

در جوامع صنعتی جدید، پیشرفت‌های فناورانه و به دنبال آن تحولات ساختاری در جوامع موجب دگرگونی در موقعیت طبقاتی افراد شده و زمینه تحرک اجتماعی را برای افراد فراهم ساخته و با استقرار کارخانه‌ها و محیط‌های صنعتی در شهرها مهاجرت شدت گرفته است. آموزش مهارت‌ها و فنون موجب شده تا افراد نقش اجتماعی متفاوتی را ایفا کنند. پیشرفت‌های فناورانه به خصوص در امر وسایل ارتباطی شامل وسایل حمل و نقل و رسانه‌های ارتباط جمیعی از قبیل تلویزیون، ماهواره، اینترنت، فاکس، تلفن و غیره نه تنها مرزهای جغرافیایی، بلکه حصارهای اجتماعی و فرهنگی بین جوامع را در نور دیده است و مفهوم زمان و مکان را کمزنگ کرده است. با گسترش این ارتباطات، افراد با زندگی اجتماعی و فرهنگی دیگران وسیع و متنوعی و عقاید و ارزش‌های آن‌ها آشنا می‌شوند و درنتیجه تأثیر و تأثر دیگران از هم‌دیگر بیشتر می‌شود. در نظام جهانی فعلی موج ارتباطی بین فرهنگ‌ها و جوامع و گسترش وسایل حمل و نقل با سرعت بالا موجب شده جزئی‌ترین تغییر در ارزش‌های یک جامعه بتواند سریعاً از یک جامعه به جامعه‌ی دیگر انتقال یابد و از یک طرف موجب برهمن زدن تعادل فرهنگی و ارزشی قبلی جامعه شده و ناهمگنی در عرصه‌ی فرهنگی و تنوع ارزش‌های را در یک جامعه پیش آورد. (گیدنز، ۱۳۷۷)

مفهوم ارزش

ارزش به عنوان یک موضوع مهم همواره مورد توجه اندیشمندان رشته‌های مختلف علوم انسانی و اجتماعی بوده است. هریک از این اندیشمندان با توجه به رشته

تخصصی خود، تعریفی از ارزش‌ها ارائه می‌دهند. این مطلب مؤید این نکته است که نمی‌توان به تعریفی جامع و مانع که مورد پذیرش همه‌ی رشته‌ها باشد دست یافت. فیلسوفان، جامعه‌شناسان، روانشناسان، انسان‌شناسان، اقتصاددانان، عالمنان علوم دینی و همچنین اندیشمندان علوم سیاسی هریک در حوزه تخصصی خود، تعریفی برای ارزش‌ها ارائه کرده‌اند و حتی در درون هر یک از حوزه‌های یادشده نیز توافق کلی در پذیرش یک تعریف برای ارزش وجود ندارد.

در این بخش با توجه به موضوع تحقیق به‌طور خلاصه‌وار به تعریف ارزش در فرهنگ‌های علوم اجتماعی خواهیم پرداخت.

مفهوم ارزش در فرهنگ‌های علوم اجتماعی

در کلی ترین کاربرد مراد از ارزش در علوم اجتماعی، هر موضوعی است که موردنیاز نگرش یا آرزویی باشد. در علوم اجتماعی این واژه در مواردی به کار برده شده است که یک ارتباط متقابل بین نیازها، نگرش‌ها و آرزوها از سویی و موضوعات مورد مشاهده از سوی دیگر برقرار باشد. لذا از نظر مشاهده‌گر علمی که گروهی از مردم را تحت مشاهده قرار می‌دهد، هدف‌هایی که به نیازها و آرزوها این مردم مربوط شود ارزش نیست، مگر آنکه این ربط به نحوی به ارتباط قابل مشاهده بین اندیشه‌ها و کنش‌های افراد و موضوعات مورد مشاهده برگردانده شود. (گولد و کولب، ۱۳۷۶: ۴۷)

آل بیرو در فرهنگ علوم اجتماعی به نقل از فرهنگ واژگان لالاند، چهار معنای متمایز برای ارزش‌ها در ارتباط با چهار ویژگی اشیاء را در نظر می‌گیرد. این معنای عبارت‌اند از:

(الف) اینکه تا چه حد اشیاء مورد علاقه و مطلوب فرد و یا حسب المعمول گروهی از افراد معین هستند.

(ب) اینکه تا چه حد اشیاء شایستگی تحسین و مطلوبیت را دارند.

(ج) اینکه تا چه حد هدفی را برمی‌آورند.

(د) اینکه در گروهی خاص، زمانی ویژه در برابر این اشیاء چه مقدار کالایی که معیار سنجش ارزش به حساب می‌آیند، داده می‌شود.

هر چند در این تعاریف کیفیت اشیاء مطرح است، ولی کیفیت خاص آن نه به خودی خود، بلکه آن طور که افراد آن‌ها را با توجه به منافعی که در آن‌ها می‌بینند و ارزیابی می‌کنند، تعیین‌کننده ارزش است. در واقع ارزش، میزان توانایی یک شیء (چیز)، اندیشه یا شخص

پیشینهٔ تجربی تحقیق

در رابطه با اولویت‌بندی میزان تعلق به ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۴) به صورت خاص و با همین عنوان هیچ‌گونه تحقیقی صورت نگرفته است، اما اگر این عنوان را به اجزاء سازنده‌اش تقسیم کنیم، در هر مورد کارهایی انجام شده است. اجزا سازنده این تحقیق را به صورت‌های زیر در نظر می‌گیریم و سپس در هر مورد به پژوهش‌های صورت گرفته اشاره می‌کنیم.

الف) ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۵).

ب) مقیاس سازی ارزش‌های سیاسی.

ج) مقیاس سازی ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۶).

در این تحقیق آنچه از اهمیت زیادی برخوردار است و کارهای زیادی درباره آن انجام شده و پایه‌ای برای پژوهش حاضر به حساب می‌آید، ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۷) می‌باشد که بیشتر در قالب اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی امام خمینی^(۸) انجام شده است که مهم‌ترین این آثار به شرح زیر است:

در ازای یک میل، یک نیاز یا یک تمای انسانی است و لذا باید اساس ارزش را در اندیشه‌های انسانی جستجو کرد که نفع یک شیء خارجی مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

(بیرو، ۱۳۷۵: ۴۴۴-۴۴۵)

بودون و بوریکو در فرهنگ انتقادی جامعه‌شناسی معتقدند که پایدارترین صفت جامعه‌شناسان کلاسیک مانند دورکیم و وبر، مسئله ارزش‌هاست و می‌توان آن را یکی از رهیافت‌های اصیل تفکرشان در نظر گرفت. آن‌ها معتقدند ارزش‌ها چیزی نیستند جز ترجیحات جمعی که در یک متن نهادی ظاهر می‌شوند و به شیوه‌ای که شکل می‌گیرند در تنظیم آن متن نهادی شرکت می‌کنند (بودون و بوریکو، ۱۳۸۵: ۳۰)

از نظر بودون و بوریکو ارزش‌ها را نمی‌توان به ترجیحات فردی تقلیل داد، زیرا ارزش‌ها و مناقشه‌ها، کشمکش‌ها و مصالحه و سازش‌ها میان دیدگاه‌ها و عقاید گوناگون نشأت می‌گیرند و کسانی را که به آن‌ها باور دارند متعهد می‌سازند. از طرفی چون ارزش‌ها در محیطی چندبعدی تشکیل می‌شوند همیشه به صورت ترکیبی هستند، البته هر ارزش یا یک حکمیت یا ارزیابی مقایسه‌ای است میان پیشامدهایی که به شیوه‌های مختلف سبک سنگین شده‌اند. (همان: ۳۴-۳۵)

۱. درآمدی بر نظریه سیاسی امام خمینی^(۵)

این کار در سال ۱۳۷۹ توسط محمد رضا دهشیری به سفارش مرکز اسناد انقلاب اسلامی انجام شده است. دهشیری با مراجعه به کتب فقهی و سیاسی امام خمینی^(۶) و همچنین مصاحبه‌ها و پیام‌ها سعی در پیدا کردن عناصر اصلی اندیشه سیاسی امام خمینی^(۷) دارد.

دهشیری در این زمینه چهار حوزه (شامل: نهضتی - دفاعی - سیاست حکومتی - سیاست خارجی) را مورد بحث و بررسی قرار داده است و سعی در بازنمایی ارتباط درونی این چهار حوزه دارد.

او در این کتاب به بررسی نهضت اسلامی از مرحله فرایند تا استقرار نهایی می‌پردازد و در این مرحله مباحثی را در سه حوزه بسترشناسی، علت‌شناسی، و مرام‌شناسی انقلاب مطرح می‌کند. او در حوزه مرام‌شناسی به مباحثی چون عدالت‌جویی، استقلال طلبی، آزادی‌خواهی، معنویت اخلاقی و سعادت بشری اشاره می‌کند و آن‌ها را مهم‌ترین ارزش‌های سیاسی از دیدگاه امام خمینی^(۸) به حساب می‌آورد.

۲. اندیشه‌های سیاسی امام خمینی^(۹)

این اثر یکی از مهم‌ترین آثاری است که توسط محمدحسین جمشیدی در زمینه اندیشه‌های سیاسی امام خمینی^(۱۰) به رشتہ تحریر درآمده است و توسط معاونت پژوهشی پژوهشکده امام خمینی^(۱۱) و انقلاب اسلامی در سال ۱۳۸۴ منتشر یافته است. این اثر را می‌توان به سه بخش اصلی تقسیم کرد. او در این بخش‌ها به توضیح اندیشه سیاسی امام خمینی^(۱۲) می‌پردازد. او در بخش اول کار خود به زمان و شخصیت و آثار سیاسی امام خمینی^(۱۳) می‌پردازد و زمان را یکی از عوامل اصلی پدید آمدن این اندیشه می‌داند. در بخش دوم کار به بررسی مفاهیم بنیاد دین در اندیشه امام خمینی^(۱۴) می‌پردازد. وی در این زمینه سه مؤلفه اصلی را که شامل آزادی، عدالت و حق و قانون است مورد بررسی قرار داده است. در بخش سوم او به نظریه ولایت‌فقیه اشاره می‌کند و به رابطه بین جامعه و دولت، مردم و حکومت و حکومت و ولایت می‌پردازد و در هر مورد با اشاره به نظرات امام به توضیح آن‌ها می‌پردازد.

۳. اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)

این اثر توسط یحیی فوزی تهیه شده و توسط مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی نشر معارف نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌ها در سال ۱۳۸۴ منتشر شده است. سازمان‌دهی اصلی کتاب تقریباً با اثر قبلی که توسط جمشیدی تألیف شده است یکی می‌باشد.

فوزی در فصل اول به بررسی زمینه و بستر تاریخی شکل‌گیری اندیشه سیاسی امام خمینی^(۵) می‌پردازد که در واقع زندگینامه امام خمینی^(۶) را نیز در بر می‌گیرد. در فصل دوم به منابع و متون اندیشه سیاسی امام خمینی^(۷) پرداخته و آن‌ها را تحت عنوانی عرفانی، فلسفی، فقهی، اصولی، سیاسی و اجتماعی دسته‌بندی می‌کند. سپس در فصل بعد به بنیادهای نظری اندیشه سیاسی امام خمینی^(۸) شامل مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، مبانی عرفانی و سپس مبانی فقهی و اصولی امام خمینی^(۹) می‌پردازد.

مباحث مهمی که او در فصل چهارم تحت عنوان اندیشه سیاسی امام خمینی^(۱۰) بیان کرده و تا حدی در این پژوهش از آن‌ها استفاده کرده‌ایم عبارت‌اند از:

الف) دین و سیاست در دیدگاه امام خمینی^(۱۱)

ب) ضرورت حکومت در دوران غیبت و حکومت مطلوب از دیدگاه امام خمینی^(۱۲)

ج) ویژگی‌های حاکم اسلامی و بحث ولایت‌فقیه و شرایط آن

د) نقش مردم در حکومت و مشروعيت بخشیدن به آن

۴. بررسی میزان آگاهی مردم تهران از اندیشه‌های سیاسی حضرت امام خمینی^(۱۳) و میزان موافقت با آن

این پژوهش در موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۱۴) و توسط احمد فیروزآبادی در سال ۱۳۸۲ انجام شده است. فیروزآبادی با محور قرار دادن کار دهشیری و بسط مؤلفه‌های یاد شده در آن اثر، ابعاد اندیشه سیاسی امام خمینی^(۱۵) را در سه بعد اصلی شامل:

۱- مبانی حکومت اسلامی، که دربرگیرنده مؤلفه‌های سیاست، حکومت اسلامی، ولایت‌فقیه و مردم است.

۲- اصول حکومت اسلامی، که دربرگیرنده مؤلفه‌های آزادی، استقلال و سیاست خارجی می‌باشد.

۳- ارکان حکومت اسلامی که دربرگیرنده مؤلفه‌های کارگزاران حکومت، قوه قضائیه، مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان می‌باشد، در نظر گرفته است.
در مرحله بعد او برای سنجش هر یک از موضوعات یاد شده چند گویه تهیه کرده و در مجموع همه ابعاد را با یک پرسشنامه ۹۴ گویه‌ای در معرض سنجش افراد قرارداده است.

۵. تحلیل محتوای مطالب امام خمینی^(۵) در پیام‌ها، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌ها (۱۳۶۸ - ۱۳۴۱)

این تحقیق توسط عباس عبدالی در سال ۱۳۸۵ برای معاونت پژوهشی موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۶) انجام شده است.

هر چند ابعاد نظری این تحقیق در مورد انقلاب است و در آن به تئوری‌های وابستگی و ساختاری انقلاب (از جمله نظریه اسکاج پل) اشاره شده است، اما عبدالی در ادامه به رهبری انقلاب و شکل‌گیری انقلاب اسلامی اشاره می‌کند و سپس به تحلیل محتوای پیام‌ها و سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های امام طی دوره زمانی ۱۳۶۸ - ۱۳۴۱ می‌پردازد. او در این تحقیق ۳۶ مورد از موارد مهم در محتوای متون و سخنان امام خمینی^(۷) را مورد بررسی قرار می‌دهد و در هر مقوله، مقولات مرتبط با آن‌ها را نیز در نظر گرفته و سپس همبستگی بین آن‌ها را مورد مذاقه قرار داده است. او علاوه بر این ۳۶ مورد به ۱۳ مورد از کلمات دوگانه متضاد (مانند عشق و نفرت، سکوت و فریاد و...) و ۲۶ مورد از کلمات پر استعمال دیگر در متون مورد بررسی اشاره کرده و آن‌ها را مورد سنجش و اندازه‌گیری آماری قرار داده و سپس نتایج و تحلیل خود از واژه‌ها و کلمات کلیدی را با تحلیل محتوای همان موارد در وصیت‌نامه مقایسه کرده است. مواردی که او در تحقیق خود مورد بررسی قرار داده و در این تحقیق نیز به عنوان ارزش‌های سیاسی و اجتماعی از آن‌ها استفاده می‌کنیم، عبارت‌اند از:

اتحاد (وحدت)، استقلال، آزادی، عدل (عدالت) و ظلم، حق و تکلیف، جمهوریت، مسئولیت، قانون و شرع، دولت و مردم.

۶. مؤلفه‌های اندیشه سیاسی امام خمینی^(۸)

این تحقیق با کوشش و اهتمام گروه تحقیقات سیاسی اسلام و توسط پژوهشگاه علوم

انسانی و مطالعات فرهنگی انتشار یافته است. این کتاب دربرگیرنده دوازده مقاله تخصصی در زمینه افکار سیاسی امام خمینی^(۴) است و از دو پایگاه فکری حوزه و دانشگاه مشرب می‌شود. هر یک از نویسنده‌گان مقالات به فراخور حوزه تخصصی خود مقاله‌ای درباره یکی از زوایای اندیشه سیاسی امام ارائه داده‌اند.

در این مجموعه دو مقاله با دیدی حوزوی و بقیه مقالات توسط اندیشمندان دانشگاه به رشته تحریر درآمده است و هر مقاله دربرگیرنده چند مؤلفه از اندیشه سیاسی امام خمینی^(۵) می‌باشد ولی با توجه به گستردگی اندیشه‌های امام خمینی^(۶)، این مجموعه تنها بخش کوچکی از اندیشه بزرگ امام^(۷) را تشکیل می‌دهد.

۷. تهیه، ساخت و اعتباریابی مقیاس ارزش‌های سیاسی و اجتماعی از دیدگاه امام خمینی^(۸)

این تحقیق، پژوهشی است پیرامون ارزش‌های سیاسی و اجتماعی از دیدگاه امام خمینی^(۹) و یافتن یک نظام ارزشی از آن‌ها و همچنین ساختن یک مقیاس از میان این ارزش‌هاست که توسط محمدغلامی در سال ۱۳۸۷ برای پژوهشکده امام خمینی^(۱۰) و انقلاب اسلامی انجام شده است.

برای ساختن این مقیاس، ابتدا یک چارچوب مفهومی را از دیدگاه آلمند و پاول مدنظر قرار داده و با انجام تعديلاتی چارچوب مفهومی نهایی خود را مشخص کرده است. بعد از مشخص کردن چارچوب مفهومی نهایی، ابعاد و مؤلفه‌های این چارچوب را از دیدگاه امام خمینی^(۱۱) بررسی کرده است، سپس با رجوع به منابع تحقیق به یک نظام ارزشی برای ابعاد در نظر گرفته با توجه به مؤلفه‌ها و معرفه‌های آن‌ها دست یافته است. با توجه به اهمیت موضوع و ضرورت آن، سؤالاتی که در این پژوهش به آن‌ها جواب داده شده است، به شرح زیر است:

- ارزش‌های سیاسی و اجتماعی که توسط امام خمینی^(۱۲) مطرح و مورد تأکید قرار گرفته‌اند، چه ارزش‌هایی هستند؟
- سلسله‌مراتب این ارزش‌ها (ارزش‌های سیاسی و اجتماعی) چگونه است؟
- مقیاس ارزش‌های سیاسی و اجتماعی که با توجه به نظریات و دیدگاه امام خمینی^(۱۳) تهیه شده از چه ابعاد و مؤلفه‌ها و معرفه‌ایی تشکیل شده است؟
- اعتبار و پایایی مقیاس ساخته شده تا چه اندازه است و چگونه به دست می‌آید؟

جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی دانش آموزان سال سوم دبیرستان و مقطع پیش‌دانشگاهی منطقه‌ی جوکار از توابع شهرستان ملایر می‌باشد که از این تعداد از طریق فرمول کوکران به تعداد نمونه ۶۰ مورد رسیده است. روش تحقیق، پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه بوده است.

ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران

ارزش‌های سیاسی عبارت‌اند از جهت‌گیری‌های مثبت و منفی افراد نسبت به نظام سیاسی یا حکومت / دولت. جهت تشخیص ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران باستی به دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی ایران و بنیان‌گذار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران رجوع می‌کردیم. حاصل کار این شد که از دیدگاه امام خمینی^(*) می‌توان عمدۀ ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران را که برای مسئله این تحقیق موضوعیت دارند در هفت مقوله طبقه‌بندی نمود. از حیث مفهومسازی، این هفت مقوله ابعاد اصلی ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی محسوب می‌شوند. برای عملیاتی نمودن هر یک از این ابعاد، زیربعدها یا مؤلفه‌هایی تشخیص داده شد که آن‌ها نیز زیرمؤلفه‌هایی داشتند. در مرحله نهایی، برای این ابعاد، مؤلفه‌ها، و زیر مؤلفه‌ها بر اساس بیانات حضرت امام گویه‌هایی تدوین گردید. جدول زیر، این رویۀ عملیاتی‌سازی را با تفکیک ابعاد، مؤلفه‌ها، و زیرمؤلفه‌ها نشان داده است.

جدول شماره (۱) : ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران

بعاد	مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها
پیوند دین و سیاست	برقراری حکومت اسلامی در جهان	-----
	رابطه‌ی حکومت و سیاست	-----

عقیده و بیان	عمومی	
مطبوعات		
انتخابات		
رأی		
احزاب	سیاسی	
ملتها		
اقلیت‌های دینی		نسبت آزادی و رأی
زنان	قشرهای اجتماعی	مردم با دین
عقاید		
بیان و قلم	فردي	
محل سکونت و کار		
اقشار اجتماعی		
حوزه و دانشگاه	ساختاری	
مبارزه با ظلم		وحدت اسلامی
برادری	فرهنگی	
رهایی از استعمار غربی		
فکری	فرهنگی	
فروش نفت		
خودکفایی	اقتصادی	استقلال و عدم دخالت بیگانگان
قطع وابستگی		
نفي سلطه	سیاسی	
جلوگیری از نفوذ دیگران		
حمایت		
متابع		تكلیف‌گرایی و رابطه‌ی
وظیفه‌ی انسانی	مبارزه با ستمگران و ظالمان	آن با نتیجه‌گرایی

	حفظ آرمان‌های ملی	استکبارستیزی
	مقابله با استیلای فرهنگ غربی	
		حمایت از محرومین و مستضعفین در سرتاسر جهان

۱. پیوند دین و سیاست (متجلی از اندیشهٔ ولايت‌فقیه)

ولايت و سرپرستی جوامع از جمله اولین مباحثی است که در تشکیل حکومت و رهبری جوامع مورد توجه بوده است و اصولاً برای هر اجتماعی چه در یک گروه کوچک، چه یک کشور نیاز به سرپرستی و رهبری مشهود است و رهبران هر جامعه به عنوان حلقه و اصل بین تمامی ارگان‌ها و نهادهای اجتماعی و سیاسی عمل می‌کنند. امام خمینی^(۵) نیز از همان اوایل قیام خود نسبت به رهبری و رهبران و زمامداران حکومت حساسیت خاصی از خود نشان داده و مخالفت ایشان با رژیم پهلوی مخالفت با رهبران و سردمداران بی‌لیاقت آن بوده که نمی‌توانستند به نحو احسن جامعه را هدایت کنند. بحث اصلی امام خمینی^(۶) راجع به ولايت و حاکمیت نخستین بار در کتاب کشف الأسرار و سپس در الرسائل و البیع و در پایان در رساله‌ای تحت عنوان ولايت‌فقیه و حکومت اسلامی مطرح شده است. با توجه به مشرب فکری امام خمینی^(۷) که همان اسلام اصیل و اسلام ناب محمدی است، ایشان ضمن طرح ضرورت وجود حاکمان صالح به ویژگی‌های آنان نیز می‌پردازد و در جاهای مختلف نیز در پیام‌ها و سخنرانی‌های خود به ویژگی‌های زمامداران در حکومت اشاره می‌کند. امام خمینی^(۸) در بحث ولايت، از ولايت‌فقیه و در بحث حکومت از حکومت اسلامی سخن می‌گوید. ایشان اتکای حکومت را نیز دین اسلام در نظر گرفته و در تعریف ولایتمی فرمایند: ولايت یعنی حکومت و اداره کشور و اجرای قوانین شرع مقدس که یک وظیفه سنگین و مقدس است، نه اینکه برای کسی شأن و مقام غیرعادی به وجود آورد و او

۲. نسبت آزادی و رأی مردم با دین

یکی از مهم‌ترین ارزش‌های سیاسی و اجتماعی که در چارچوب آلموند و پاول در نظر گرفته شده و همواره مورد تأکید امام خمینی^(۵) قرار گرفته، آزادی است. آزادی یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم و مسائل اندیشه اسلامی است که همراه با عدالت و در کنار آن دو رکن اساسی اندیشه سیاسی و دانش سیاست را تشکیل می‌دهد. آزادی همواره مورد توجه اغلب اندیشمندان بوده است. همان‌طور که روسو می‌نویسد، آزادی را با همه مخاطراتش دوست دارم، زیرا اگر در دنیا ملتی از فرشتگان تشکیل می‌یافتد، بی‌تردید حکومت دموکراسی را انتخاب می‌کردد.

آزادی در دیدگاه اغلب اندیشمندان بدان معناست که مردم امکان و فرصت برابر در استفاده از مواهب اجتماعی و اقتصادی و دیگر ارزش‌های کلی را به دست آورند و در این فرصت حمایت قانون شامل حالشان شود، یعنی هر انسان بالغی تا آنچه که زیانی به دیگران نرساند، می‌تواند هر چیزی را بگوید یا هر کاری را که می‌خواهد انجام دهد. آزادی در وسیع‌ترین معنای کلمه، حالتی است که در آن چیزی محدود ووابسته به چیزهای دیگر نباشد و بتواند در فضا جابجا شود و در مورد انسان، حالتی است که در آن اراده شخص برای رسیدن به مقصد خویش به مانعی برخورد نکند.

امام خمینی^(۶) آزادی را در ابعاد زیادی مورد توجه قرار می‌دهد که مهم‌ترین این ابعاد عبارت‌اند از:

۱- آزادی بیان و عقیده

آزادی بیان و قلم و عقیده برای همگان آزاد می‌باشد. (صحیفه امام، ج ۶: ص ۲۶۲)
در حکومت اسلامی همه افراد دارای آزادی در هر گونه عقیده‌ای هستند. (صحیفه امام، ج ۴: ص ۴۳۵)

اولین چیزی که برای انسان هست، آزادی در بیان است. (صحیفه امام، ج ۵، ص ۲۴۳)

۲- آزادی مطبوعات

مطبوعات و همچنین رادیو-تلوزیون باید مستقل و آزاد باشند و همه گونه انتقاد را با

کمال بی‌طرفی منتشر سازند. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۰۸)

مطبوعات در نشر همه حقایق و واقعیات آزادند. (صحیفه امام، ج ۴، ص ۲۶۶)

۳- آزادی احزاب

بعضی از احزابی که انحرافی هستند، مع ذالک چون بنای قیام مسلحانه ندارند و فقط

صحبت‌های سیاسی دارند، هم آزادند و هم نشریه دارند به طور آزاد، پس بدانید که

این طور نیست که ما با احزاب دیگری یا گروه‌های دیگری دشمنی داشته باشیم. البته ما

میل داریم که همه گروه‌ها و همه احزاب به اسلام برگردند. (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۴۳)

۴- آزادی اقلیت‌ها

اقلیت‌های مذهبی در اسلام احترام دارند، آزادند، احترام دارند. (صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۲۵)

در اسلام مابین اشار ملت‌ها هیچ فرقی نیست، در اسلام حق همه ملت‌ها مراعات

شده است، حقوق مسیحیین مراعات شده است، حقوق یهود و زرتشیان مراعات شده

است، تمام افراد عالم را بشر می‌داند و حق بشری برای آنان قائل است. (صحیفه امام،

ج ۶، ص ۴۶۸)

۵- آزادی حق رأی

احدى در سراسر ایران الزام نکرده است کسی را که رأی به این بدھ یا به او بدھ. الزام به

رأی دادن هم نکرده است. لکن تکلیف شرعی گفته شده است، ما اگر می‌گوییم تکلیف

شرعی می‌گوییم والا نه این است که ما الزامشان بکنیم. (صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۴۱۳)

۶- آزادی زنان

از دیگر وجوه آزادی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، مسئله‌ی آزادی زنان است که

امام بر اساس خاستگاه اندیشه‌ی سیاسی خود دریافتی ناب از اسلام را بیان می‌کند که

۳. وحدت اسلامی

وحدت نیز یکی از ارزش‌های مهمی است که امام خمینی^(۴) همواره آن را از جنبه‌های گوناگون مورد توجه قرار می‌دهند. ایشان در تعریف وحدت می‌گویند: وحدت همان چیزی است که در قرآن کریم درباره آن سفارش شده است و ائمه اطهار^(۵) مسلمین را به آن دعوت کرده‌اند و اصولاً دعوت به اسلام، دعوت به وحدت است. (صحیفه امام، ج ۵، ص ۴۱۷)

وحدت مطلوب از نظر امام خمینی^(۶)، هماهنگی عملی همه نهادها و افراد نظام و وحدت اندیشه در اصول کلی اسلام و انقلاب است و اختلاف در راهکارهای اجرای اصول کلی و جزئیات دیگر به وحدت مطلوب خللی وارد نمی‌کند. امام خمینی^(۷) در توصیه به مسئولان نظام برای نیل به این وحدت، عموماً آنان را به مباحثات راهبردی دعوت می‌کردند. ایشان وحدت را در زمینه‌های گوناگون در نظرمی گیرند که رئوس آن‌ها را به صورت زیر می‌توان در نظر گرفت:

۱- وحدت احزاب

اگر شما با هم اجتماع کنید، این جبهه‌های مختلفی که دارید، هر ده تای شما، صدتاً شما با هم جمع شدید یک اسمی روی آن گذاشتید، این اسمها را کنار بگذارید و همه با هم بشوید و یک اسم داشته باشید، و اتفاق کلمه داشته باشید، همان طوری که می‌بینید ایران متزلزل کرده است این ابرقدرتها را، این قدرت شما هم در خارج به ایران مُنضم می‌شود و بیشتر آنها متزلزل می‌شوند لکن آنها از شما می‌خواهند الان استفاده کنند. استفاده از شما این است که شما را به جان هم بیندازن. (صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۷۸)

۲- وحدت اشار اجتماعی

امروز روز این است که ما از اختلافاتمان دست بردایم و آن چیزهایی که مربوط به

حفظ وحدتمن است و مربوط به مصالح کشورمان است را در نظر بگیریم. (صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۴۰۰)

۳- وحدت مرزها

اگر دشمنی بلاد مسلمین را و یا مرزهای آن را مورد هجوم قرار دهد، بر مسلمان‌ها واجب است که از آن به هر وسیله‌ای که ممکن است با بدل جان و مال دفاع نمایند.
(تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۳۲۷)
اگر چنانچه مسلمین با هم اتحاد پیدا کنند و با هم متحد باشد، این‌ها جمعیت کثیری هستند. (تحریرالوسیله، ج ۱۰، ص ۲۲۳)

۴- وحدت دولت‌های اسلامی

دولت‌های اسلامی باید به منزله یک دولت باشند، کانه یک جامعه هستند و اگر چنانچه این آرمان حاصل بشود که بین دولت‌های اسلامی از همه جهت وحدت پیدا بشود، امید است که بر مشکلات خودشان غلبه پیدا کنند. (تحریرالوسیله، ج ۶، ص ۱۲۵-۱۲۶)

۵- وحدت حوزه و دانشگاه

دانشگاه و روحانیت از هم جدا نشوند که جدا شدن این‌ها از هم، هلاک ملت و هلاک اسلام و هلاک کشور است. (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۹۳)
باید توجه داشته باشید، دانشگاه‌ها و مدارس و همه‌جا توجه داشته باشند، دانشگاه پیوند خود را با فیضیه محکم کند. شما دو قشری هستید که اگر اصلاح بشوید، اصلاح می‌شود ملت‌ها. (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۸۸)

۴. استقلال و عدم دخالت بیگانگان

یکی از مهم‌ترین ارزش‌هایی که از نظر سیاسی و اجتماعی در جایگاه والایی قرار دارد، استقلال است. این ارزش به عنوان یکی از مهم‌ترین شعارهای انقلاب همواره مورد تأکید امام خمینی^(۶) بوده است و همراه با آزادی و جمهوری اسلامی مهم‌ترین شعار و بالطبع مهم‌ترین ارزش‌ها به شمار می‌رود.

۵. تکلیف‌گرایی و رابطه آن با نتیجه‌گرایی

در دیدگاه امام خمینی^(۴)، محرک اساسی انسان در حرکت‌های مختلف چیزی جز انجام وظیفه الهی نیست. همه اغراض دیگری که گاهی سیاستمدار را به عمل سیاسی وامی دارد، حتی اغراضی که از درجه‌ای از مشروعیت نیز برخوردارند، باید تحت الشعاع ادای تکلیف یا عدم تحقق آن قرار گیرند و محور اساسی در این امور چیزی جز ادای تکلیف و وظیفه الهی نیست. امام خمینی^(۴) در این زمینه معتقدند:

نباید نگران باشیم که مبادا شکست بخوریم، باید نگران باشیم که مبادا به تکلیف عمل نکنیم، نگرانی ما از خود ماست. اگر ما به تکالیفی که خدای تبارک و تعالی برای ما تعیین کرده است عمل بکنیم باکی از این نداریم که شکست بخوریم، چه از شرق و

امام خمینی^(۴) هرچند تعریف خاصی از استقلال را ارائه نداده است، ولی می‌توان با توجه به گفته‌های ایشان تا حدود زیادی به آن مفهوم دست یافت. ایشان تعابیر زیادی از استقلال دارند که از میان آن‌ها می‌توان به مفاهیم زیر اشاره کرد:

عدم وابستگی - سرپیچی از تبعیت بیگانگان - نفی دخالت اجانب - عدم پیوستگی به غیر - قطع نفوذ بیگانگان - به دست گرفتن سرنوشت و مقررات خویش - خروج از نفوذ استعمار - قطع دست اجانب - اداره مستقل مملکت

با توجه موارد یاد شده در مورد استقلال، بدین نکته پی می‌بریم که استقلال دارای ابعاد زیادی است که بدون رشد ابعاد گوناگون آن دستیابی همه‌جانبه به آن مشکل است. این ابعاد حوزه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و ارتباطی را دربرمی‌گیرد و امام خمینی^(۴) در سخنان خود و در موارد متعددی به آن‌ها اشاره کرده است. در زیر به عنوان نمونه به چند مورد اشاره می‌کنیم.

مانباید غفلت بکنیم، واقعاً باید به سمتی حرکت کنیم که ان شاء الله تمام رگه‌های وابستگی کشورمان از چنین دنیای متوحشی قطع شود. (صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۲۹۰) به مسئولین و دست‌اندرکاران در هر رده می‌گوییم که شرعاً بر همه واجب است که همت کنید تا آخرین رگ و ریشه‌های وابستگی این کشور به بیگانگان را در هر زمینه‌ای قطع نمایید. (صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۵۶)

اسلام می‌خواهد که هیچ‌کس از افراد یک مملکت اسلامی پیوسته به غیر نباشد، تحت نفوذ غیر نباشد. (صحیفه امام، ج ۵، ص ۲۶۴)

چه از غرب، چه داخلی، چه خارج و اگر به تکلیف خودمان عمل نکنیم شکست خورده هستیم. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۷۰)

تکلیف ما این است که اولاً هر کاری که محول به ماست خوب انجام دهیم. محصلید خوب تحصیل کنید، معلمید خوب تعلیم کنید، استادید خوب استادی کنید، کارگرید خوب کار بکن، کشاورزید خوب کشاورزی بکن، ملایی خوب ملایی بکن، هرچه هستی همان کاری را که به تو محول است، خوب انجام بده. (صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۳۹۳)

ما باید به تکلیف خود عمل کنیم، نتیجه حاصل شود یا نشود به ما مربوط نیست. (صحیفه امام، ج ۲، ص ۱۶۷)

امام خمینی^(۴) تکلیف‌گرایی را نه تنها برای رهبران که برای همه مردم لازم می‌دانند. در این زمینه اگر رهبران مکلف به خدمتگزاری به مردم باشند، مردم نیز تکالیف دارند که از آن‌ها نباید شانه خالی کنند.

آحاد مردم یکی‌یکی شان تکلیف دارند برای حفظ جمهوری اسلامی، یک واجب عینی است، اهم مسائل واجبات دنیاست، از نماز اهمیتش بیشتر است، برای اینکه حفظ اسلام است. نماز فرع اسلامی است، این تکلیف برای همه ما است. (همان، ج ۲، ص ۵۴)

۶. استکبارستیزی و حمایت از گروه‌های مبارز انقلابی

استکبار از دیدگاه فرهنگ سیاسی اسلام، وجود نوعی سلطه‌گری، سلطه‌جویی، استعمار و بهره‌کشی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی توسط اقلیت محدودی زورگو و نفع طلب بر خیل عظیم توده‌های محروم می‌باشد. این عمل می‌تواند داخلی باشد، به همان طریق که یک عده دیکتاتور و زورگو بر ملت‌های محروم تحت سلطه خود حاکمیت داشته، آن‌ها را تحت‌فشار و ظلم قرار دهنده و همچنین می‌تواند بین‌المللی باشد، بدین معنی که دولت و یا کشوری، سایر ملت‌ها را استثمار و به استضعف بکشاند که نمونه بارز آن اعمال سیاست‌های استعمارگونه و امپریالیستی قدرت‌های بزرگ شرق و غرب در جهان می‌باشد. امروزه در فرهنگ سیاسی دنیا، واژگانی نظری «استعمار» و «امپریالیسم» نیز در رساندن مفهوم فوق به کار می‌روند.

از نظر عقلی نمی‌توان «برای حیات زیر سلطه غیر ارزشی قائل شد، زیرا ارزش

•

حیات به آزادی و استقلال است. حضرت امام^(*) تأکید می‌کند که «این مطابق هیچ منطقی نیست که سی میلیون جمعیت، همیشه تحت فشار باشند و همیشه این جمعیت کار بکنند و حاصل کارشان را دیگران ببرند»، زیرا «زندگانی‌ای که در آن استقلال نباشد و یک ملتی به زحمت برای استفاده دشمن‌ها کار کند، این که زندگانی نیست». (صحیفه امام، ج ۴، ص ۹۰)

در هر صورت، اصل وقوع انقلاب اسلامی، برای رهایی از یوغ استکبار بود و حفظ آن و همچنین تأمین اهداف و منافع کشور، ادامه این مبارزه را می‌طلبد. عمل به آموزه‌های دین مبین اسلام، حکم عقل، منطق و قانون اساسی است و ما را بر آن می‌دارد تا در جهت حفظ عزت، استقلال و رعایت منافع کشور خود و همچنین دستیابی به پیشرفت و توسعه همه‌جانبه و دفاع از حقوق همه ستمدیدگان و مستضعفان جهان، مبارزه با استکبار جهانی را تا پیروزی نهایی ادامه دهیم. واضح است که منظور از مبارزه با استکبار، فقط مبارزه نظامی نیست، بلکه بیشترین تأکید بر مبارزه فرهنگی و تلاش برای بیداری و رشد سیاسی ملل مظلوم جهان است. حضرت امام^(*) می‌فرمایند: اگر ملتی بخواهد سر پای خود بایستد، لازم است که اول بیدار شود.

برای من مکان مطرح نیست، آنچه مطرح است مبارزه بر ضد ظلم است. هر جا بهتر این مبارزه صورت بگیرد آنجا خواهم بود. (صحیفه امام، ج ۵، ص ۳۰۱)

۷. حمایت از محرومین و مستضعفین در سرتاسر جهان

باید گفت که محرومین و مستضعفین جامعه، همواره یکی از نیروهای تأثیرگذار در پیروزی انقلاب اسلامی بوده‌اند. چنانچه امام خمینی^(*) نیز حمایت خود را از این گروه‌ها اعلام نمودند و همواره در صدد این بودند که نه تنها از محرومین و مستضعفین در داخل کشور، بلکه از کلیه محرومین سایر کشورهای جهان نیز حمایت گردد و بهشدت خواهان یک حمایت همگانی از محرومین و مستضعفین در سرتاسر جهان بودند.

این توده محروم ملت ما از کارگر و کشاورز و دانشجو و شما همه انقلاب را به پایان رساندید. (صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۴۵۶)

همه چیزهایی که ما داریم از این مردم است. خصوصاً از این مستضعفین، آن بالایی‌ها به مردم کاری ندارند، آن‌ها مشغول کار خودشان هستند، آن‌ها ناراضی

می‌خواهند درست کنند. (صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۳۵۶)

روش تحقیق و واحد تحلیل

روش‌های تحقیق گوناگونی در جامعه‌شناسی بکار می‌روند. یکی از این روش‌ها، پیمایش است که جزو بهترین روش‌های تحقیق در مطالعات پهنانگر کمی است. در این تحقیق نیز از روش پیمایش استفاده شده است (ر. ک. به: دواس، ۱۳۷۶).

از سویی دیگر، تحقیق حاضر از نوع توصیفی و از نظر زمانی واحد طرح مقطعي است، چراکه صرفاً در یک زمان صورت گرفته و واقعیت را در یک برهه از زمان مورد بررسی قرار داده است. همچنین، واحد تحلیل و واحد مشاهده در تحقیق حاضر به ترتیب نسل و فرد است.

جمعیت و نمونه تحقیق

جمعیت این پژوهش به جوانان ۱۷ الی ۲۵ ساله شهر ایلام به همراه والدینشان اختصاص یافته است. از آنجاکه اجرای این تحقیق در دو نسل، بهویژه در نسل والدین که مستلزم مصاحبه حضوری بود، مشکلات عدیدهای به همراه داشت؛ در نهایت حجم نمونه مشتمل بر ۲۰۰ نفر (۱۰۰ نفر جوان و ۱۰۰ نفر والدینشان) گردید.

روش نمونه‌گیری

در این پژوهش از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای استفاده شده است. در این شیوه نمونه‌گیری، جمعیت تحقیق به دو یا چند طبقه تقسیم شده، سپس به اختیار سهمی به هر طبقه داده می‌شود و نهایتاً نمونه‌هایی را که دسترسی به آن‌ها ساده‌تر است به دلخواه انتخاب می‌شوند. در مطالعه حاضر نیز ابتدا دو منطقه اصلی شهر ایلام مدنظر قرار گرفته و سپس از هر منطقه سه محله به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مرحله بعدی، سهمیه ۱۷ واحد مسکونی از هر محله برای انتخاب در نظر گرفته شد. البته، انتخاب این تعداد واحدهای مسکونی جهت گرداوری داده‌ها مشروط به وجود فرزند جوان و حضور والدینش در آن واحد مسکونی بود و در غیر این صورت تا حصول این شرط در هر محله، انتخاب واحدهای مسکونی ادامه می‌یافت. در نهایت، یکصد جوان ۱۷ تا ۲۵ ساله به همراه

1. Quota Sampling

والدینشان (جمعاً ۲۰۰ نفر) نمونه نهایی این تحقیق را تشکیل دادند.

تکنیک جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق از تکنیک پرسشنامه استفاده گردیده است. از آنجاکه پرسشنامه ساده‌ترین راه تهیه ماتریس داده‌های ساختمند است، رایج‌ترین تکنیک مورد استفاده در تحقیقات پیمایشی است (دواس ۱۳۷۶: ۱۴). در این تحقیق نیز برای جمع‌آوری اطلاعات، با استفاده از پرسشنامه و به صورت حضوری به گردآوری داده‌ها مبادرت شده است. البته، پس از اتمام مرحله جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، همه آن‌ها مورد بازبینی قرار گرفتند. در مرحله بعد کلیه اطلاعات مندرج در پرسشنامه‌ها به برنامه آماری Spss وارد گردید. در نهایت کلیه تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Spss صورت گرفته است.

یافته‌های تحقیق توصیف سنجه‌های تحقیق

همان‌طور که قبلاً ذکر شد، برای سنجش ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران این مفهوم مرکب به ۷ بُعد (آزادی، وحدت، تکلیف، استقلال، پیوند دین و سیاست، استکبارستیزی و حمایت از محرومین و مستضعفین) تجزیه و برای هر بُعد، مقیاسی تعییه گردید که در مجموع شامل ۶۹ گویه شد. البته، پس از آزمون اعتبار و پایایی این مقیاس‌ها ۸ گویه حذف گردید و سنجه نهایی این پژوهش متشكل از ۶۱ گویه در طیف لیکرت (کاملاً موافق، موافق، بی‌نظر، مخالف، کاملاً مخالف) شد. در این بخش به توصیف گویه‌های هر مقیاس که سنجه یکی از ابعاد ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی ایران بودند، می‌پردازیم. البته باید خاطر نشان کرد که در این قسمت برای سهولت در انجام کار به صورت تلخیص شده، کاملاً موافق و موافق را با هم به عنوان موافق و کاملاً مخالف و مخالف را با هم دیگر به عنوان مخالف در نظر گرفته‌ایم و از ذکر کردن طیف بی‌نظر در این قسمت خودداری کرده‌ایم و بقیه جمع درصدی‌های موافق و مخالف قطعاً بی‌نظر بوده‌اند.

جدول شماره (۲): توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بُعد آزادی

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۶	۸۶	۱	۹۴	نایاب آزادی آنچنان باشد که هر کس هر کاری دوست داشته باشد انجام دهد.
۵	۸۵	۴	۸۶	آزادی باید باشد، اما نه آزادی ای که با توطئه و تباہی همراه باشد.
۷	۷۰	۶	۸۱	باید به همه‌ی گروه‌ها صرف‌نظر از اعتقاداتشان، اجازه‌ی شرکت در انتخابات داده شود.
۱	۹۰	۱	۸۳	آزادی نباید مختص قشر خاصی باشد و باید همه مردم از آن برخوردار باشند
۱۷	۶۳	۵	۷۶	باید از آزادی به شکل غربی آن جلوگیری نماییم.
۱۵	۶۹	۱۵	۶۷	آزادی نباید آنقدر باشد که توی روزنامه‌ها هر کس هرچی دلش بخواهد بنویسد.
۱۴	۷۰	۴	۸۲	آزادی باید در حدود ضوابط و قوانین اسلامی باشد.

نگرش سلسله‌مراتبی به ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی در بین دو نسل والدین و فرزندان

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۲) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «نایاب آزادی آنچنان باشد که هر کس هر کاری دوست داشته باشد انجام دهد» با ۹۴ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «آزادی نباید آنقدر باشد که توی روزنامه‌ها هر کس هرچی دلش بخواهد بنویسد» با ۱۵ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه «آزادی نباید مختص قشر خاصی باشد و باید همه مردم

از آن بخوردار باشند» با ۹۰ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «باید از آزادی به شکل غربی آن جلوگیری نماییم» با ۱۷ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۳): توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بعد وحدت

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۴	۷۵	۸	۷۲	بایستی تمام مسلمانان به هر قیمتی که شده از ایجاد اختلاف جلوگیری نمایند.
۱۰	۶۰	۳۵	۳۴	دانشگاهیان نباید از روحانیون جدا باشند.
۲	۹۰	۸	۷۹	همه‌ی اقشار و طبقات ایرانی بایستی با هم دوست باشند.
۴۴	۲۹	۳۹	۳۲	لزومی ندارد حوزه و دانشگاه وحدت داشته باشند.
۴	۸۰	۱۶	۶۹	اگر دشمن یا دشمنانی قصد هجوم به سرزمین مسلمین را داشته باشند، بایستی که همه‌ی مسلمانان به هر وسیله‌ای که ممکن است مانع هجوم آنان شوند.
۶	۸۱	۶	۷۷	وحدة نداشتن مسلمانان می‌تواند به تسلط دشمنان بر آن‌ها منجر گردد.
۳	۸۶	۱۲	۷۶	تمام دولتهای اسلامی می‌توانند با اتحاد با همیگر برابر مشکلات یکدیگر غلبه کنند.
۴۱	۲۹	۲۸	۳۶	جدا شدن دانشگاه و روحانیت از هم لازم و ضروری است.
۲	۸۷	۸	۸۶	همه‌ی مسلمانان (اعم از شیعه و سنی) باید با هم وحدت داشته باشند.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «همه‌ی مسلمانان (اعم از شیعه و سنی) باید با

هم وحدت داشته باشند» با ۸۶ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «لزومی ندارد حوزه و دانشگاه وحدت داشته باشند» با ۳۹ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه «همه‌ی اشار و طبقات ایرانی بایستی با هم دوست باشند» با ۹۰ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «لزومی ندارد حوزه و دانشگاه وحدت داشته باشند» با ۴۴ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۴) : توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بُعد تکلیف

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۴	۸۴	۱۱	۶۵	مردم مکلفاند که در انتخابات شرکت کنند.
۴	۸۵	۱۲	۶۶	تکلیف مردم کشور برای حفظ جمهوری اسلامی، بایستی یک واجب ضروری باشد.
۸	۶۹	۲۳	۵۶	هر شخص علاوه بر اصلاح خود، بایستی دیگران را نیز اصلاح کند.
۳	۷۲	۷	۵۹	تشکیل حکومت بر فقهای عادل، واجب و ضروری است.
.	۸۹	۱	۸۸	زمامداران باید به آرای عمومی مردم در همه‌جا احترام بگذارند.
۶	۷۴	۱۴	۷۴	در راه ادای تکلیف، باید تا آنجائی که ممکن است رنج‌ها و زحمت‌ها را تحمل کنیم.
۳	۸۶	۱۲	۷۲	مسلمانان باید به تکالیف خود عمل کنند، چه نتیجه حاصل بشود چه نشود.
۴	۸۳	۵	۸۲	ما باید از ترس اینکه مبادا شکست بخوریم، از انجام وظیفه‌ی خود کوتاهی کیم.
.	۸۹	۱	۸۸	زمامداران باید همواره به تکلیف خود عمل کنند.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه‌های «زمامداران باید به آرای عمومی مردم در همه‌جا احترام بگذارند» و «زمامداران باید همواره به تکلیف خود عمل کنند» با ۸۸ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «هر شخص علاوه بر اصلاح خود، بایستی دیگران را نیز اصلاح کند» با ۲۳ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه‌های «زمامداران باید به آرای عمومی مردم در همه‌جا احترام بگذارند» و «زمامداران باید همواره به تکلیف خود عمل کنند» با ۸۹ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «هر شخص علاوه بر اصلاح خود، بایستی دیگران را نیز اصلاح کند» با ۸ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۵) : توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بُعد استقلال

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۱۰	۷۶	۱۲	۷۰	وابستگی به دیگر کشورها، ریشه‌ی کشور را به تباہی می‌کشانند.
۵	۷۲	۲۰	۵۴	نباید تابع آمریکا و دولت‌های غربی شویم تا بعضی چیزها ارزان شود.
۱	۸۴	۷	۸۳	بنایستی اجازه‌ی کوچکترین دخالت را به سایر کشورها بدھیم.
۷	۷۰	۲۱	۵۵	همواره باید به دنبال عملی کردن شعار «نه شرقی، نه غربی» باشیم.
۲	۸۳	۷	۷۳	زمامداران نباید هیچ‌گونه تسلط و یا دخالت بیگانگان را در سرنوشت مردم پذیرند
۵	۸۲	۷	۷۶	تا حد امکان بنایستی خود تولید کنندگان مایحتاجمن باشیم و از خرید کردن آن‌ها از خارج جلوگیری نماییم.
۵	۸۲	۱۰	۸۲	باید در همه‌ی زمینه‌ها مستقل شویم و وابسته به دیگران نباشیم.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «نبایستی اجازه‌ی کوچک‌ترین دخالت را به سایر کشورها بدھیم» با ۸۳ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «همواره باید به دنبال عملی کردن شعار» «نه شرقی، نه غربی باشیم» با ۲۱ درصد می‌باشد. این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه «نبایستی اجازه‌ی کوچک‌ترین دخالت را به سایر کشورها بدھیم» با ۸۴ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «وابستگی به دیگر کشورها، ریشه‌ی کشور را به تباہی می‌کشاند» با ۱۰ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۶): توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بعد پیوند دین و سیاست

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۲	۸۷	۶	۶۸	باید برای خنثی‌سازی تبلیغات دشمنان علیه اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد.
۹	۷۲	۲۲	۵۱	دین و سیاست باید با هم پیوندی ناگسستنی داشته باشند و هرگز از هم جدا نشوند.
.	۸۱	۱۴	۵۶	ولایتفقیه نه تنها دیکتاتوری نیست، بلکه می‌خواهد جلوی دیکتاتوری را بگیرد.
۱۶	۵۲	۳۱	۳۷	اسلام دین سیاست است، قبل از اینکه دین معنویات باشد.
۱۱	۶۳	۲۳	۴۲	ولی‌فقیه بایستی تمام اختیارات حضرت رسول ^(ص) را داشته باشد.
۳	۸۴	۱۷	۶۲	باید پشتیبان ولایتفقیه باشیم تا به کشور آسیبی نرسد.
۳	۸۱	۸	۶۷	باید برای پاسداری از اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد.
۳	۷۷	۱۲	۶۳	باید برای پیشگیری انحراف جوانان از اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۶) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «باید برای خنثی‌سازی تبلیغات دشمنان علیه اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد» با ۶۸ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «اسلام دین سیاست است، قبل از اینکه دین معنویات باشد» با ۳۱ درصد می‌باشد. این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه «باید برای خنثی‌سازی تبلیغات دشمنان علیه اسلام، حکومت اسلامی تشکیل داد» با ۸۷ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «اسلام دین سیاست است، قبل از اینکه دین معنویات باشد» با ۱۶ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۷) : توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بعد استکبارستیزی

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۴	۸۱	۲۸	۵۶	آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند.
۳	۷۸	۲۴	۶۳	مبازه بین ما و مستکبرین، مبارزه بین اسلام و کفر است.
۴	۷۵	۷	۷۲	تا شرک و کفر هست، مبارزه نیز باید باشد.
۴	۷۶	۱۸	۶۴	اسرائیل باید از بین برود.
۸	۶۵	۲۵	۵۸	هر جائی که مبارزه با ظلم و ستم هست، ما هم بایستی آنجا باشیم.
۴	۷۶	۵	۷۸	هدف دشمنان این است که ما مسلمانان را از دین و ارزش‌های الهی مان دور کنند.
۱۰	۶۷	۲۴	۵۳	آمریکا دشمن شماره‌ی یک بشریت است.
۴	۷۴	۱۵	۶۹	تا مستکبرین جهان منقرض نشوند، جهان به صلح نمی‌رسد.
۱۱	۶۲	۱۹	۵۹	اگر قدرت داشته باشیم، باید تمامی مستکبرین را از بین ببریم.
۶	۷۹	۱۴	۶۵	مظلومان جهان باید علیه مستکبران قیام کنند.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۷) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «هدف دشمنان این است که ما مسلمانان را از دین و ارزش‌های الهی مان دور کنند» با ۷۸ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند» با ۲۸ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه «آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند» با ۸۱ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «اگر قدرت داشته باشیم، باید تمامی مستکبرین را از بین ببریم» با ۱۱ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۸) : توزیع تلخیص شده فراوانی پاسخگویان به گویه‌های بعد حمایت از محرومین و مستضعفین

والدین		فرزندان		گویه‌ها
مخالف	موافق	مخالف	موافق	
۱۴	۵۸	۳۲	۴۰	دفاع از مسلمین عراق بر ما واجب است.
۳	۸۷	۹	۸۱	همه‌ی مسئولین باید بیشتر برای محرومان خدمت کنند تا اقشار بالا.
۱۶	۴۶	۳۱	۳۸	همه‌ی مسلمانان بایستی برای نجات مردم لبنان به مقابله بپردازند.
۱۱	۶۰	۲۴	۵۴	باید برای دفاع از مسلمین سوریه به آن‌ها کمک کنیم.
۸	۷۰	۲۲	۵۵	همه‌ی مسلمانان بایستی در راهپیمایی روز قدس شرکت نمایند.
۰	۸۶	۱۵	۷۱	همه باید قدر این جمعیت محرومان که باعث پیروزی انقلاب شدند را بدانند.
۲	۸۷	۳	۸۶	مسئولین کشور بایستی همیشه از قشر محروم و مستضعفان حمایت کنند.
۵	۷۶	۱۶	۶۲	ما باید دفاع از محرومین و مستضعفین سرتاسر جهان را امری لازم و ضروری بدانیم.
۸	۶۶	۲۸	۴۶	همه‌ی مسلمانان بایستی برای نجات مردم فلسطین به مقابله بپردازند.

۴	۷۲	۸	۵۶	اگر همراهی توده‌های محروم و فقیر نباشد، حکومت اسلامی هرگز نمی‌تواند برقرار گردد.
۲۵	۵۷	۲۴	۵۸	همیشه در جبهه‌های جنگ تحمیلی، قشر محروم و مستضعف بودند که می‌جنگیدند.

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که در بین فرزندان، بیشترین فراوانی نظر موافق مربوط به گویه «مسئولین کشور باستی همیشه از قشر محروم و مستضعفان حمایت کنند» با ۸۶ درصد و بیشترین فراوانی نظر مخالف مربوط به گویه «دفاع از مسلمین عراق بر ما واجب است» با ۳۲ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین نشان می‌دهد که در بین والدین نیز بیشترین میزان فراوانی در طیف موافق مربوط به گویه‌های «همه مسئولین باید بیشتر برای محروم و مستضعفان خدمت کنند تا اقشار بالا» و «مسئولین کشور باستی همیشه از قشر محروم و مستضعفان حمایت کنند» با ۸۷ درصد و بیشترین میزان فراوانی در طیف مخالف مربوط به گویه «همیشه در جبهه‌های جنگ تحمیلی، قشر محروم و مستضعف بودند که می‌جنگیدند» با ۲۵ درصد می‌باشد.

برای آماده‌سازی متغیرها و تضمین مقایسه‌پذیری مؤلفه‌های مختلف تحقیق که دامنه نمرات‌شان متفاوت بود، نمرات مؤلفه‌ها بر اساس فرمولی به گونه‌ای جرح و تعدیل شد که دامنه نمره هر مؤلفه از صفر (کمترین میزان) تا ۲۰ (بالاترین میزان) در نوسان باشد (ر.ک. به: دواں، ۱۳۷۶: ۲۶۷). جدول زیر، آمارهای توصیفی مربوط به مؤلفه‌های هفت گانه ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی را منعکس کرده است.

جدول شماره (۹): آمارهای توصیفی مربوط به ابعاد ارزش‌های سیاسی نزد والدین

مقیاس‌ها	تعداد پرسش‌ها	دامنه نمرات	میانگین مشاهده شده	افحصار معیار
آزادی	۷	۰ - ۲۰	۱۰	۴/۶۴
وحدت	۹	۰ - ۲۰	۱۰	۲/۹۷
تكلیف	۹	۰ - ۲۰	۱۰	۳/۶۷
استقلال	۷	۰ - ۲۰	۱۰	۳/۱۸
پیوند دین و سیاست	۸	۰ - ۲۰	۱۰	۳/۷۴

۳/۳۸	۱۵/۰۹	۱۰	۰ - ۲۰	۱۰	استکبارستیزی
۳/۴۷	۱۳/۶۵	۱۰	۰ - ۲۰	۱۱	حمایت از محرومین
۳/۲۸	۱۳/۶۷	۱۰	۰ - ۲۰	۶۱	ارزش‌های سیاسی

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۹) نشان می‌دهد که در بین والدین بیشترین میزان همگنی، اجماع و توافق مربوط به بعد وحدت (انحراف معیار - ۲/۹۷) و کمترین میزان همگنی و توافق نیز مربوط به بعد آزادی می‌باشد. (انحراف معیار - ۴/۶۴)

جدول شماره (۱۰) : آمارهای توصیفی مربوط به ابعاد ارزش‌های سیاسی نزد فرزندان

انحراف معیار	میانگین مشاهده شده	میانگین نظری	دامنه نمرات	تعداد پرسش‌ها	مقیاس‌ها
۵/۲۴	۱۲/۵۴	۱۰	۰ - ۲۰	۷	آزادی
۳/۶۰	۱۱/۹۳	۱۰	۰ - ۲۰	۹	وحدت
۴/۷۷	۱۲/۰۳	۱۰	۰ - ۲۰	۹	تکلیف
۳/۸۰	۱۴/۸۴	۱۰	۰ - ۲۰	۷	استقلال
۵/۲۸	۱۱/۶۱	۱۰	۰ - ۲۰	۸	پیوند دین و سیاست
۴/۹۹	۱۳/۳۷	۱۰	۰ - ۲۰	۱۰	استکبارستیزی
۴/۵۸	۱۱/۸۳	۱۰	۰ - ۲۰	۱۱	حمایت از محرومین
۴/۳۴	۱۱/۸۰	۱۰	۰ - ۲۰	۶۱	ارزش‌های سیاسی

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۱۰) نشان می‌دهد که در بین فرزندان بیشترین میزان همگنی، اجماع و توافق مربوط به بعد وحدت (انحراف معیار - ۳/۶۰) و کمترین میزان همگنی و توافق نیز مربوط به بعد پیوند دین و سیاست می‌باشد. (انحراف معیار - ۴/۲۸)

جدول شماره (۱۱) : آمارهای توصیفی ابعاد ارزش‌های سیاسی نزد کل پاسخگویان (۲۰۰ - II)

مقیاس‌ها	تعداد پرسش‌ها	دامنه نمرات	میانگین نظری	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار
آزادی	۷	۰ - ۲۰	۱۰	۱۳/۱۴	۴/۹۸
وحدت	۹	۰ - ۲۰	۱۰	۱۲/۵۵	۳/۳۴
تكلیف	۹	۰ - ۲۰	۱۰	۱۲/۹۰	۴/۳۳
استقلال	۷	۰ - ۲۰	۱۰	۱۵/۴۴	۳/۵۵
پیوند دین و سیاست	۸	۰ - ۲۰	۱۰	۱۲/۹۸	۴/۷۷
استکبارستیزی	۱۰	۰ - ۲۰	۱۰	۱۴/۲۳	۴/۳۳
حمایت از محرومین	۱۱	۰ - ۲۰	۱۰	۱۲/۷۴	۴/۱۴
ارزش‌های سیاسی	۶۱	۰ - ۲۰	۱۰	۱۲/۷۳	۳/۹۵

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۱۱) نشان می‌دهد که در بین پاسخگویان بیشترین میزان همگنی، اجماع و توافق مربوط به بعد وحدت (انحراف معیار - ۳/۳۴) و کمترین میزان همگنی و توافق نیز مربوط به بعد آزادی می‌باشد. (انحراف معیار - ۴/۹۸ - ۴/۳۳) برای توصیف ساده‌تر وضعیت تعلق والدین و فرزندان آن‌ها به ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی، بهتر دیده شد شکل تقلیل یافته‌ای از مؤلفه‌های هفت گانه انقلاب اسلامی سیاسی درست شود. لذا، نمرات صفر تا بیست پاسخگویان در هفت مؤلفه ارزش‌های سیاسی به سه بخش تقسیم شد و نمرات یک‌سوم اول (نمرات بین صفر تا ۶/۶۰)، «ضعیف یا منفی»؛ یک‌سوم دوم (نمرات بین ۶/۶۱ تا ۱۳/۲۰) «متوسط»؛ و یک‌سوم آخر (نمرات بین ۱۳/۲۱ تا ۲۰)، «قوی یا مثبت» محسوب گردید. نتایج آن در جدول زیر منعکس شده است.

جدول شماره (۱۲) : توزیع درصدی ابعاد ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی نزد والدین و فرزندانشان

ابعاد	قوی / مثبت	متوسط	ضعیف / منفی	کل
آزادی	۵۲/۵	۳۵	۱۲/۵	۱۰۰
وحدت	۴۷/۵	۴۶/۵	۶	۱۰۰
تكلیف	۴۸	۴۶/۵	۷/۵	۱۰۰

۱۰۰	۱/۵	۲۱/۵	۷۷	استقلال
۱۰۰	۹	۳۹/۵	۵۱/۵	پیوند دین و سیاست
۱۰۰	۶/۵	۳۰	۶۳/۵	استکبارستیزی
۱۰۰	۷	۴۳/۵	۴۹/۵	حمایت از محرومین
۱۰۰	۷/۵	۴۳/۵	۴۹	ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۱۲) حکایت از این دارد که در بین والدین بیشترین میزان نگرش مثبت مربوط به بعد استقلال با ۸۳ درصد و بیشترین نگرش منفی مربوط به بعد آزادی با ۱۰ درصد می‌باشد.

این اطلاعات همچنین در بین فرزندانشان نشان می‌دهد که بیشترین میزان نگرش مثبت مربوط به بعد استقلال با ۷۱ درصد و بیشترین نگرش منفی مربوط به ابعاد آزادی و پیوند دین و سیاست با ۱۵ درصد می‌باشد.

جدول شماره (۱۳) : توزیع درصدی ابعاد ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی در بین کل پاسخ‌گویان ($n = ۲۰۰$)

اعداد	قوی / مثبت		متوسط		ضعیف / منفی		کل	
	والدین	فرزندان	والدین	فرزندان	والدین	فرزندان	والدین	فرزندان
آزادی								
۱۰۰	۱۰۰	۱۰	۱۵	۳۴	۳۶	۵۶	۴۹	
وحدت								
۱۰۰	۱۰۰	۳	۹	۴۳	۵۰	۵۴	۴۱	
تكلیف								
۱۰۰	۱۰۰	۲	۱۳	۴۴	۴۵	۵۴	۴۲	
استقلال								
۱۰۰	۱۰۰	۰	۳	۱۷	۲۶	۸۳	۷۱	
پیوند دین و سیاست								
۱۰۰	۱۰۰	۳	۱۵	۳۷	۴۲	۶۰	۴۳	
استکبارستیزی								
۱۰۰	۱۰۰	۲	۱۱	۲۶	۳۴	۷۲	۵۵	
حمایت از محرومین								
۱۰۰	۱۰۰	۲	۱۲	۴۲	۴۵	۵۶	۴۳	
ارزش‌های سیاسی								
۱۰۰	۱۰۰	۳	۱۲	۴۰	۴۷	۵۷	۴۱	

نتیجه‌گیری

اطلاعات مندرج در جدول شماره (۱۳) نشان می‌دهد که در بین کل پاسخگویان بیشترین میزان نگرش مثبت مربوط به بعد استقلال با ۷۷ درصد و بیشترین میزان نگرش منفی مربوط به بعد آزادی با ۱۲/۵ درصد می‌باشد.

در کل اطلاعات جدول مزبور حاوی این نکته است که ۴۹ درصد پاسخگویان نسبت به ارزش‌های سیاسی انقلاب اسلامی دارای نگرش مثبت و ۷/۵ نیز دارای نگرش منفی نسبت به این ارزش‌ها می‌باشند.

منابع

- آلموند، گابریل آبراهام و بینگهام پاول و رابت جی مونت (۱۳۸۱)، *چهارچوبی نظری برای بررسی سیاست تطبیقی*، ترجمه علیرضا طیب، تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی
- بوردن، ریمون و فرانسوا بوریکو (۱۳۸۵)، *فرهنگ انتقادی جامعه‌شناسی*، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: چاپ فرهنگ معاصر
- بیرو، آن (۱۳۷۵)، *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقر ساروخانی، تهران، انتشارات کیهان
- جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۴)، *اندیشه‌های سیاسی امام خمینی^(۴)*، تهران: پژوهشکده امام خمینی^(۵) و انقلاب اسلامی
- خمینی، روح الله (۱۳۵۷)، *ولايت‌فقيه*، حکومت اسلامی، تهران: انتشارات امیرکبیر
- ——— (۱۳۶۸)، *وصیت‌نامه*، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۶)
- ——— (۱۳۸۹)، *مجموعه صحیفه امام*، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۷)
- ——— (۱۳۹۲)، *تحریر الوسیله*، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۸)

- دهشیروی، محمد رضا (۱۳۷۹)، درآمدی بر نظریه سیاسی امام خمینی^(۶)، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی
- دواں، دی. ای. (۱۳۷۶)، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایبی، تهران: نشر نی
- فوزی، یحیی (۱۳۸۴)، آندیشه سیاسی امام خمینی^(۷)، تهران: نشر معارف
- فیروزآبادی، احمد (۱۳۸۲)، بررسی میزان آگاهی مردم تهران از آندیشه‌های سیاسی امام خمینی^(۸) و میزان موافقت با آن، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۹)
- عبدی، عباس (۱۳۸۵)، تحلیل محتوای مطالب امام خمینی^(۱۰) در پیام‌ها، سخنرانی‌ها و مصاحبه‌ها، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی^(۱۱)
- غلامی، محمد (۱۳۸۷)، تهیه، ساخت و اعتباریابی مقیاس ارزش‌های سیاسی و اجتماعی از دیدگاه امام خمینی^(۱۲)، تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی پژوهشکده امام خمینی^(۱۳) و انقلاب اسلامی
- گولد، جولیوس؛ ویلیام کولب (۱۳۷۶)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه محمدمجود زاهدی، تهران، نشر مازبار.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی
- محسنیان راد، مهدی (۱۳۷۵)، انقلاب، مطبوعات و ارزش‌ها، تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی

